

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Lausuttavana olevassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan, ettei Kansaneläkelaitoksen olisi tarpeen enää lain säätämisen jälkeen tehdä erillistä päätöstä rahalaitospyyntöjen tekemiseksi toimeentulotuen hakijan tai saajan pankkitietoihin.

Tällä hetkellä voimassa oleva toimeentulotuen soveltamiskäytäntö on lähtenyt siitä, että rahalaitospyyntöjen tekemisestä tehty päätös tulee antaa tiedoksi asiakkaalle. Vasta, kun tehty päätös on lainvoimainen, Kansaneläkelaitos voi nykykäytännön mukaan tehdä rahalaitospyyntöjen toimeentulotuen hakijan tai saajan pankkitietoihin.

Tietosuojavaltuutetun toimiston vakiintuneen kannan mukaan asiakkaan tiliotetta toimeentulotukiasiaa käsiteltäessä tulee ottaa huomioon henkilöiden yksityisyyden suoja. Tietosuojavaltuutettu on aiemmin katsonut, että henkilön on hyväksyttävää peittää arkaluonteisia tietoja tiliotteista silloin, kun tiliotteet liitetään toimeentulotukihakemuksen liitteeksi. Arkaluonteisiksi tiedoiksi tietosuojavaltuutettu on katsonut esimerkiksi uskonnollisten ja poliittisten puolueiden jäsenmaksut (TSV 6.9.2012, dnro 982/45/2010).

Tiliotteissa olevien tietojen osittaiseen peittämiseen on ottanut kantaa myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies (EOAK/3363/2020) ja eduskunnan apulaisoikeuskanslerin sijainen (OKV/1857/10/2020).

Sekä eduskunnan oikeusasiamiehen että eduskunnan oikeuskanslerin ratkaisuihin on todettu, että tietojen peittäminen tiliotteista voi tosiasiallisesti johtaa toimeentulotuen saamisen epäämiseen. Kuitenkin on huomattava, että molemmissa edellä viitatuissa päätöksissä sekä eduskunnan apulaisoikeusasiamies että eduskunnan apulaisoikeuskanslerin sijainen ovat edellyttäneet ennen päätöksentekoa toimeentulotukiasiansa Kansaneläkelaitokselta arviota siitä, onko peitetyillä tiedoilla merkitystä toimeentulotukiasian ratkaisemisessa.

Kansaneläkelaitos on tekemänsä arvion jälkeen voinut edellyttää toimeentulotuen hakijalta tämän peittämien tietojen ilmoittamista, mikäli sillä on ennakoitu olevan merkitystä hakijan tai saajan toimeentulotuen ratkaisemisen kannalta. Mikäli toimeentulotuen hakija tai saaja tämän jälkeenkin edelleen kieltäytyy peitetyn tiedon selventämisestä, viime kädessä hallinto-oikeuden toimivaltaan kuuluu sen arvioiminen, mikä merkitys tuen hakijan tai saajan peittämille tiedoille päätöstä tehdessä asiassa olisi tullut antaa.

Nyt ehdotetussa toimeentulotukilain 18 a §:ssä säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta pyynnöstä saada salassapitosäännösten estämättä toimeentulotukihakemuksen ratkaisemisen kannalta välttämättömät tiedot rahalaitoksilta. Lisäedellytyksenä olisi, että riittäviä tietoja ja selvityksiä ei muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä toimeentulotuen hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyyttä ja luotettavuutta.

Kansaneläkelaitoksen tulee kuitenkin lausuttavana olevan luonnoksen mukaan hallituksen esitykseksi ennen pyynnön tekemistä rahalaitokselle antaa toimeentulotuen hakijalle tai saajalle tieto pyynnön tekemisestä. Kansaneläkelaitoksen pyytäessä tilitietoja suoraan rahalaitokselta, tietojen antajalla on rajalliset resurssit arvioida toimeentulotuen saajan tai hakijan tiliotteista, onko niissä mahdollisesti tietoja, jotka toimeentulotuen hakijan tai saajan mielestä tulisi peittää.

Asiassa on vastakkain Kansaneläkelaitoksen oikeus saada välttämättömät tiedot toimeentulotukiasian ratkaisemiseksi ja toimeentulotuen hakijan ja saajan oikeus yksityisyyteen.

Kansaneläkelaitoksen tulee luonnoksessa hallituksen esitykseksi esitetyn muutoksenkin jälkeen ensi sijassa hankkia toimeentulotukihakemuksen ratkaisemisen kannalta välttämättömät tiedot tuen hakijalta tai saajalta itseltään. Jos tarvittavia tietoja Kansaneläkelaitos ei kuitenkaan kykene toimeentulotuen hakijalta tai saajalta itseltään saamaan, Kansaneläkelaitos voi, silloin kuin laissa säädetty edellytykset täyttyvät, ensin asiasta henkilöä itseään informoituaan, kääntyä rahalaitoksen puoleen tarpeellisten tietojen saamiseksi.

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että toimeentulotuen hakijalle tai saajalle on turvattu oikeus yksityisyyteen nyt lausuttavana olevassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi antamalla hänelle ensisijaisesti mahdollisuus toimittaa toimeentulotuen ratkaisemisessa tarvittavat tiedot oma-aloitteisesti Kansaneläkelaitokselle.

Tällöin toimeentulotuen hakijan ja saajan on mahdollista tarvittaessa peittää arkaluonteiseksi katsomansa tiedot, minkä jälkeen Kansaneläkelaitoksen tulee harkita, katsooko se peitetyillä tiedoilla olevan merkitystä toimeentulotukiasian ratkaisemien kannalta.

Toimeentulotuen saajan tai hakijan oikeutta yksityisyyteen lisää myös se, että mahdollista pyyntöä rahalaitokselle asiassa ei ole mahdollista tehdä, mikäli Kansaneläkelaitoksella ei ole perusteltua syytä epäillä saatujen tietojen riittävyyttä ja luotettavuutta.

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Muu lausuntopalaute:

Rehtonen Terhi
Tietosuojavaltuutetun toimisto